

213. Het wetsvoorstel homologatie onderhands akkoord: een overzicht

MR. T.V.J. BIL

Dit artikel geeft een introductie tot en overzicht van de nieuwe regeling voor het wetsvoorstel Wet homologatie onderhands akkoord (WHOA).¹ Met het wetsvoorstel wordt een nieuwe procedure ingevoerd in de Faillissementswet (Fw).² Op basis van die regeling kan een schuldenaar bij dreigende insolventie een akkoord aanbieden aan (een gedeelte van) zijn schuldeisers en aandeelhouders. Het akkoord beoogt hun rechten te wijzigen. De rechter kan dit akkoord goedkeuren (homologeren) als aan bepaalde wettelijke criteria is voldaan. Na homologatie zijn ook de tegenstemmende schuldeisers aan het akkoord gebonden. Paragraaf 1 gaat in op de achtergrond van de WHOA. Vervolgens worden de algemene kenmerken van de WHOA (par. 2) en de procedure op hoofdlijnen (par. 3) behandeld. De paragrafen 4, 5, en 6 gaan nader in op de verschillende fasen van deze procedure. In de paragrafen 7 tot en met 10 worden tot slot overige aspecten van de regeling toegelicht.

1. Achtergrond

De WHOA heeft als doel om het reorganiserend vermogen van ondernemingen te versterken.³ Het wetsvoorstel ziet met name op ondernemingen die vanwege een te zware schuldenlast insolvent dreigen te raken maar beschikken over bedrijfsactiviteiten die nog wel levensvatbaar zijn.⁴ Ook kan via het akkoord worden gekomen tot een gecontroleerde stopzetting en afwikkeling van de onderneming.⁵ In beide gevallen kan mogelijk waarde worden behouden door de onderneming buiten een formele insolventieprocedure te herstructureren. Hierdoor kunnen schuldeisers een hogere uitkering op hun vordering ontvangen dan in faillissement. Ook andere stakeholders kunnen er belang bij hebben dat de onderneming niet in een formele insolventieprocedure betrokken raakt.⁶

Momenteel voorziet het Nederlandse recht alleen binnen de formele insolventieprocedures in de mogelijkheid om schuldeisers te binden aan een akkoord. Het surseanceakkoord zou daarbij de rol van herstructureringsmiddel

moeten vervullen, maar blijkt in de praktijk weinig effectief.⁷

Buiten de formele insolventieprocedures gelden de gewone regels van het vermogensrecht. Schuldeisers kunnen aanspraak maken op volledige terugbetaling van hun vordering, waardoor voor een buitengerechtelijk schuldsaneringsakkoord instemming van alle betrokken schuldeisers noodzakelijk is.⁸

Individuele vermogensverschaffers hebben onder de huidige wetgeving een prikkel om hun instemming aan een akkoord te weigeren. Dit geldt met name voor vermogensverschaffers die geen uitkering ontvangen onder het akkoord. Als deze vermogensverschaffers ook geen uitkering zouden ontvangen in het faillissement, hebben zij echter geen gerechtvaardigd belang om tegen het akkoord te stemmen.⁹ Toch hebben zij naar huidig recht een 'hold out'-positie en kunnen zij het akkoord blokkeren. Voor de aanbieder van het akkoord zit er dan niets anders op dan deze vermogensverschaffers toch een uitkering te doen of af te zien van het aanbieden van een akkoord. Veel Neder-

1 *Kamerstukken II* 2018/19, 35249, nr. 2. Zie ook de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel; *Kamerstukken II* 2018/19, 35249, nr. 3 (MvT).

2 Het grootste gedeelte van de WHOA zal worden opgenomen in de aparte afdeling 'Homologatie van een onderhands akkoord'; art. 369-387 Fw.

3 MvT, p. 1.

4 MvT, p. 1.

5 MvT, p. 26.

6 Zie: MvT, p. 46.

7 MvT, p. 3.

8 Slechts onder zeer bijzondere omstandigheden kan een schuldeiser worden gedwongen in te stemmen met een akkoord met een beroep op het leerstuk misbruik van bevoegdheid (art. 3:13 BW). Zie: HR 24 maart 2017, ECLI:NL:HR:2017:485 en HR 12 augustus 2005, NJ 2006/230 (*Groenmeijer/Payroll*).

9 Zie voor een uitgebreide bespreking van de rechtvaardigingsgronden voor het pre-insolventieakkoord: N.W.A. Tollenaar, *Het pre-insolventieakkoord*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.

landse ondernemingen hebben zich dan ook gedwongen gezien om hun schulden in het Verenigd Koninkrijk of de Verenigde Staten te herstructureren middels respectievelijk de *Scheme of Arrangement* of de *Chapter 11*-procedure.¹⁰

Individuele vermogensverschaffers hebben onder de huidige wetgeving een prikkel om hun instemming aan een akkoord te weigeren

De WHOA is ontworpen om deze leemte in het Nederlands insolventierecht op te vullen en ook in Nederland een effectieve akkoordregeling te introduceren.¹¹ Het wetsvoorstel is sterk geïnspireerd op zowel de *Scheme of Arrangement* als de *Chapter 11*-procedure. Bij het ontwerp van het huidige wetsvoorstel is rekening gehouden met de Europese richtlijn over preventieve herstructureringsstelsels (de Herstructureringsrichtlijn).¹² Die richtlijn zal echter worden geïmplementeerd in een afzonderlijk wetsvoorstel, waarin de regeling betreffende het surseanceakkoord wordt gewijzigd.¹³

2. Algemene kenmerken

De WHOA introduceert een procedure voor een dwangakkoord in pre-insolventiesituaties buiten de bestaande insolventieprocedures.¹⁴ Een schuldenaar komt voor herstructu-

ring onder de WHOA in aanmerking als deze verkeert in een toestand waarin het redelijkerwijs aannemelijk is dat hij met het betalen van zijn schulden niet zal kunnen voortgaan.¹⁵ Dit pre-insolventiecriteria gaat er blijkens de memorie van toelichting van uit dat de schuldenaar nog in staat is om zijn lopende verplichtingen te voldoen, maar redelijkerwijs aannemelijk is dat er geen realistisch perspectief bestaat om een toekomstige insolventie af te wenden zonder herstructurering van zijn schulden.¹⁶ In de memorie van toelichting wordt opgemerkt dat aan het criterium is voldaan als een schuldenaar voorziet dat hij een lening die over bijvoorbeeld een jaar vervalt, niet zal kunnen terugbetalen.¹⁷

Het toepassingsbereik strekt zich uit over ondernemingen, ongeacht hun rechtsvorm. Het wetsvoorstel beoogt een effectieve en breed toegankelijke regeling te introduceren die zowel door grote bedrijven als het midden- en kleinbedrijf (mkb) kan worden gebruikt.¹⁸ Voor het mkb bevat de procedure de aanvullende eis dat de schuldenaar zijn medewerking moet verlenen aan het akkoord.¹⁹ Natuurlijke personen die geen beroep of bedrijf uitoefenen, kunnen geen gebruik maken van de regeling. Banken en verzekeraars kunnen de WHOA ook niet gebruiken om hun schulden te herstructureren.²⁰

Een akkoord kan onder de WHOA worden aangeboden door de schuldenaar zelf of door een door de rechter aangestelde herstructureringsdeskundige. Het akkoord voorziet in de wijziging van rechten van vermogensverschaffers van de schuldenaar. Anders dan de bestaande insolventieakkoorden,²¹ kan het WHOA-akkoord alle typen vermogensverschaffers binden, waaronder aandeelhouders, concu-

10 Nederlandse vennootschappen die gebruik hebben gemaakt van de *Scheme of Arrangement* zijn onder meer: Magyar Telecom BV (*Re Magyar Telecom BV* (2013) EWHC 3800 (Ch)), Van Gansewinkel Groep BV (*Re Van Gansewinkel Groep BV* (2015) EWHC 2151 (Ch) (Snowden J, 22 July 2015)) en Indah Kiat International Finance Company BV (*Re Indah Kiat International Finance Company BV* (2016) EWHC 246 (Ch)). Voorbeelden van Nederlandse vennootschappen die gebruik hebben gemaakt van de *Chapter 11*-procedure zijn: Almatris BV (*Re Almatris BV et al*, Case No. 10-12308-mg, in the US Bankruptcy Court for the Southern District of New York), Versatel Telecom International NV (*Re Versatel Telecom International NV*, Case No. 02-13003 (RDD), in the US Bankruptcy Court for the Southern District of New York) en Global Telesystems Europe BV (*Re Global Telesystems Europe BV*, Case No. 01-11280 (EIK) in the US Bankruptcy Court for the District of Delaware).

11 Voor een overzicht van de totstandkoming en achtergrond van de WHOA, zie de bijdrage van A.M. Wolfram in deze editie van *FIP* (FIP 2019/212).

12 Richtlijn (EU) 2019/1023 van het Europees Parlement en de Raad betreffende preventieve herstructureringsstelsels, betreffende kwijtschelding van schuld en beroepsverboden, en betreffende maatregelen ter verhoging van de efficiëntie van procedures inzake herstructurering, insolventie en kwijtschelding van schuld, en tot wijziging van Richtlijn (EU) 2017/1132.

13 Zie de voortgangsbrief van de Minister voor Rechtsbescherming aan de voorzitter van de Tweede Kamer van 27 augustus 2019, 2632647, te raadplegen via: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/08/27/tk-voortgangsbrief-programma-herijking-faillissementsrecht>.

14 De WHOA zal samen met de nu als wetsvoorstel aanhangige Wet Continuïteit Ondernemingen I in de nieuwe titel IV, 'Buiten faillissement en surseance van betaling', terecht komen. Zie: MvT, p. 32. In art. 369 lid 6 wordt slechts aangegeven dat de akkoordprocedure buiten faillissement plaats heeft. Dit wekt ten onrechte de suggestie dat de akkoordprocedure van de WHOA wel binnen de surseance gebruikt zou kunnen worden.

15 Art. 370 lid 1 Fw.

16 MvT, p. 37-38. Vgl. art. 214 Fw voor het criterium dat bij surseance van betaling wordt gebruikt: 'De schuldenaar die voorziet dat hij met het betalen van zijn opeisbare schulden niet zal kunnen voortgaan'. Naar mijn mening zal aan de test ook voldaan kunnen zijn als de schuldeiser zijn lopende verplichtingen niet langer voldoet. Dat de WHOA ook in dergelijke gevallen kan worden toegepast, lijkt te volgen uit art. 3d Fw dat ziet op de samenloop tussen het faillissement en de WHOA en art. 373 Fw dat uitgaat van een verzuim vóór aanvang van de afkoelingsperiode (en mogelijk de akkoordprocedure).

17 MvT, p. 38.

18 MvT, p. 4. Wel verwacht de regering dat in eerste instantie vooral grote bedrijven gebruik zullen maken van de regeling. Bedrijven uit het mkb zullen waarschijnlijk vooral als schuldeiser voordeel hebben van de WHOA, doordat zij een hogere uitkering tegemoet kunnen zien.

19 Art. 381 lid 2 Fw en art. 383 lid 2 Fw. Dit bemoedigt het aanbieden van een akkoord aan een schuldenaar uit het mkb. De schuldenaar mag niet op onredelijke gronden het akkoord frustreren. Zo nodig kan hier een vooruitlopend oordeel van de rechter over worden verzocht, art. 378 lid 1 sub g Fw.

20 Art. 369 lid 1 Fw. Banken kennen al hun eigen reddingsmechanisme opgenomen in hoofdstuk 3A van de Wet op het financieel toezicht. Er is een wetsvoorstel aanhangig dat voorziet in een specifiek reddingsmechanisme voor verzekeraars, zie MvT, p. 33.

21 Vgl. voor het faillissementsakkoord art. 138 jo. 157 Fw. Zie ook: F.M.J. Verstijnen, *GS Faillissementswet*, art. 138 Fw, aant. 6; A.D.W. Soedira, *Het akkoord* (diss. Nijmegen), Deventer: Wolters Kluwer 2011, p. 115-119 en voor het surseanceakkoord art. 232 en 233 jo. 352 Fw.

rente schuldeisers, preferente schuldeisers en schuldeisers met zekerheidsrechten.²² De aanbieder kan kiezen of hij het akkoord wil richten tot al zijn schuldeisers en aandeelhouders of een gedeelte van hen.²³ Een belangrijke uitzondering voor de praktijk vormen de rechten van werknemers van de schuldenaar die voortvloeien uit arbeidsovereenkomsten.²⁴ Deze rechten kunnen niet met een WHOA-akkoord worden gewijzigd.

In het WHOA-akkoord worden de verschillende schuldeisers ingedeeld in klassen op basis van hun rang en belangen.²⁵ De verschillende klassen stemmen over het akkoord. Indien minstens één van de klassen voor het akkoord stemt, kan de rechter het akkoord homologeren. Hij toetst daarbij aan de homologatiecriteria die in art. 384 Fw in de vorm van weigeringsgronden zijn opgenomen. Na homologatie is het akkoord bindend voor alle schuldeisers tot wie het akkoord zich richt.

De WHOA is vormgegeven als een kaderregeling en ontworpen om flexibel te zijn.²⁶ De aanbieder van het akkoord heeft daardoor een grote vrijheid om het akkoord en de bijbehorende procedure in te richten op de manier die hem het beste voorkomt. De flexibiliteit van de regeling strekt zich ook uit tot de gezamenlijke schuldeisers. Ieder van hen kan verzoeken om de aanstelling van een herstructureringsdeskundige.²⁷ Ook heeft de rechtbank een discretionaire bevoegdheid om in het belang van de gezamenlijke schuldeisers voorzieningen te treffen. Daartoe kan ook een observator worden benoemd, die toezicht houdt op de totstandkoming van het akkoord.²⁸

De schuldenaar of herstructureringsdeskundige kan kiezen of hij het akkoord in een besloten of een openbare procedure aanbiedt.²⁹ De rechter behandelt beslissingen in de besloten procedure in raadkamer.³⁰ De schuldenaar heeft met deze variant de mogelijkheid om in relatieve rust een akkoord tot stand te brengen, vooral als hij dit akkoord richt tot een beperkt aantal schuldeisers.³¹ In de openbare variant wordt het akkoord daarentegen openbaar behandeld, gepubliceerd in het Insolventieregister en ingeschreven in het Handelsregister.³² De keuze voor de besloten of

openbare procedure is aan de schuldenaar of de verzoeker tot aanwijzing van een herstructureringsdeskundige, maar moet worden gemaakt als de rechter voor het eerst bij de akkoordprocedure wordt betrokken.³³ De keuze beïnvloedt internationaal privaatrechtelijke aspecten van de procedure, waaronder de rechtsmacht van de rechter.³⁴ Hier wordt in paragraaf 10 nader op ingegaan.

De rechter hoeft pas in een laat stadium van de procedure betrokken te worden.³⁵ Hoewel zijn betrokkenheid beperkt kan blijven, is zijn rol van groot belang. De Raad voor de Rechtspraak zal daarom gespecialiseerde rechters en juridische ondersteuners opleiden die de WHOA-zaken zullen behandelen (de zogenaamde WHOA-pool).³⁶

3. De procedure op hoofdlijnen

Als de schuldenaar start met de voorbereiding van een akkoord, deponeert hij een verklaring waarin hij dit meldt bij de griffie van de rechtbank.³⁷ Vanaf dit moment kan de schuldenaar een beroep doen op een aantal ondersteunende maatregelen.³⁸ De verklaring ligt na het aanbieden van het akkoord ter inzage van de schuldeisers aan wie het akkoord is aangeboden.³⁹ Er is geen voorafgaande crediteurenvergadering of toetsing door de rechter noodzakelijk.

De WHOA is vormgegeven als een kaderregeling en ontworpen om flexibel te zijn

Na opstelling van het akkoord legt de schuldenaar dit voor aan zijn schuldeisers.⁴⁰ De stemming over het akkoord vindt op zijn vroegst acht dagen daarna plaats.⁴¹ Binnen zeven dagen na de stemming stelt de schuldenaar daar een verslag van op en legt dit bij de griffie ter inzage.⁴² Tussen acht en veertien dagen nadat dit verslag ter griffie is gelegd en de schuldenaar een homologatieverzoek heeft ingediend bij de rechter, wordt een homologatiezitting gehouden.⁴³ In de periode tot aan de dag van de zitting kunnen schuldeisers een verzoek indienen tot afwijzing van het homologatiever-

22 In het vervolg van dit artikel zal ik omwille van de leesbaarheid simpelweg spreken van 'schuldeisers' als het gaat over schuldeisers en aandeelhouders gezamenlijk.

23 MvT, p. 12, 34 en 35.

24 Art. 369 lid 4 Fw.

25 Zie hierover uitgebreid in deze editie van *FIP* de bijdrage van A. Bouts & M.A. Broeders, 'Indeling in klassen: de basis en legitimatie van het akkoord', *FIP* 2019/215 en de bijdrage van N.B. Pannevis, 'Klassenvorming onder de WHOA en Nederlandse rangordebepalingen', *FIP* 2019/216.

26 MvT, p. 21.

27 Art. 371 Fw.

28 Art. 380 Fw.

29 Art. 369 lid 6 Fw.

30 Art. 369 lid 9 Fw.

31 Zie ook MvT, p. 12, 34 en 35.

32 Art. 370 lid 4 Fw. Voor de inschrijving in het Handelsregister zal het Handelsregisterbesluit 2008 worden aangepast, zie MvT, p. 35.

33 MvT, p. 35.

34 Art. 369 lid 6 Fw. Zie over de internationale aspecten van de WHOA uitgebreid in deze editie van *FIP* de bijdrage van P.M. Veder, 'Internationale aspecten van de WHOA: de openbare en de besloten akkoordprocedure buiten faillissement', *FIP* 2019/219.

35 Dit geldt alleen bij een door de schuldenaar aangeboden akkoord. Als een herstructureringsdeskundige het akkoord aanbiedt, wordt de rechter al betrokken bij de aanstelling van de herstructureringsdeskundige.

36 Zie voor een uitgebreidere beschrijving van de inrichting van de WHOA-pool: MvT, p. 22-23.

37 Art. 370 lid 3 Fw.

38 Zie art. 42a, 54 lid 3, 376 en 379 Fw.

39 Art. 370 lid 3 Fw.

40 Art. 381 lid 1 Fw.

41 Art. 381 lid 1 Fw.

42 Art. 382 Fw.

43 Art. 383 lid 6 Fw.

zoek.⁴⁴ De rechtbank geeft zo spoedig mogelijk zijn beslissing op het homologatieverzoek.⁴⁵ Tegen de beslissing van de rechtbank staat geen hoger beroep of cassatie open.⁴⁶

De gehele procedure kan naar verwachting op zijn snelst binnen vier tot vijf weken na aanbieding van het akkoord worden afgerond.⁴⁷ Zie het overzicht van de procedure inclusief tijdslijn hieronder:

De procedure kan worden onderverdeeld in de volgende stappen: aanbieding van het akkoord (paragraaf 4), stemming (paragraaf 5) en homologatie (paragraaf 6).

4. Aanbieding van het akkoord

Het recht om het akkoord aan te bieden

Indien de schuldenaar zelf van plan is het akkoord aan te bieden, hoeft hij slechts een verklaring bij de rechtbank te deponeren waaruit blijkt dat hij is gestart met de voorbereiding van een akkoord.⁴⁸ Er is geen formele openingsbeslissing door de rechter vereist. De schuldenaar heeft geen toestemming nodig van zijn aandeelhouders om een WHOA-akkoord aan te bieden.⁴⁹

Het initiatief voor het aanbieden van een akkoord kan ook uitgaan van iedere schuldeiser, aandeelhouder, de ondernemingsraad of de personeelsvertegenwoordiging en wel door zelf de akkoordprocedure te starten.⁵⁰ Zij doen dit door de rechtbank te verzoeken een herstructureringsdeskundige aan te stellen. Dit verzoek kan ook door de schuldenaar worden gedaan.⁵¹ Zolang een herstructureringsdeskundige is aangesteld, kan de schuldenaar zelf niet langer een akkoord aanbieden.

Bij het verzoek tot benoeming van een herstructureringsdeskundige moet worden aangegeven waarom de Nederlandse rechter rechtsmacht heeft en of wordt gekozen voor

de besloten of openbare procedure.⁵² De rechtbank toetst eerst of aan het hierboven beschreven pre-insolventiecriteria is voldaan en toetst summierlijk of het aanwijzen van een herstructureringsdeskundige in het belang is van de gezamenlijke schuldeisers.⁵³ Na zijn aanstelling zal de herstructureringsdeskundige proberen om een akkoord tot stand te brengen. De schuldenaar is verplicht om daaraan zijn medewerking te verlenen.⁵⁴

Vanaf het moment van de deponering van de verklaring of het moment van aanstelling van de herstructureringsdeskundige kan gebruik worden gemaakt van de ondersteunende maatregelen die de WHOA biedt (zie ook paragraaf 8).⁵⁵ Omwille van de leesbaarheid zal ik in het vervolg simpelweg spreken van de schuldenaar als het gaat om de aanbieder van het akkoord.

De inhoud van het akkoord

Het wetsvoorstel bevat vrijwel geen beperkingen met betrekking tot de materiële inhoud van het akkoord. Het staat de schuldenaar daarom vrij om te kiezen of hij zijn schuldeisers een akkoord aanbiedt dat bijvoorbeeld voorziet in een gedeeltelijke terugbetaling, een langere betalingstermijn of een *debt-for-equity swap*.⁵⁶ De inhoud van het akkoord wordt met name bepaald door de waardering die aan het akkoord ten grondslag ligt.⁵⁷ Uit die waardering moet ten eerste blijken welke waarde verschillende klassen van schuldeisers onder het akkoord zouden ontvangen. Ten tweede maakt de waardering inzichtelijk welke waarde zij in een faillissementssituatie zouden ontvangen, zodat de schuldeisers kunnen bepalen of zij onder het akkoord beter af zullen zijn.

In beginsel kan het akkoord worden gericht tot iedere categorie van schuldeisers en aandeelhouders, met uitzondering van werknemers. De schuldenaar kan kiezen van welke (klasse van) schuldeisers hij de rechten wil wijzigen en daarmee aan wie van hen hij het akkoord aanbiedt. Op die manier kan een volledig op de situatie toegesneden akkoord worden aangeboden.

De regeling wijzigt ook de (regres)rechten van derden die aansprakelijk zijn voor de schulden van de schuldenaar.⁵⁸ Deze derden, zoals borgens en medeschuldenaren, kunnen zich niet verhalen op het vermogen van de schuldenaar voor het bedrag dat zij na homologatie van het akkoord

44 Art. 383 lid 8 Fw.

45 Art. 384 lid 1 Fw.

46 Art. 369 lid 10 Fw.

47 Dit is vooral afhankelijk van de snelheid waarmee de rechtbank de homologatiebeslissing kan nemen.

48 Art. 370 lid 3 Fw.

49 Art. 370 lid 5 Fw.

50 Art. 371 lid 1 Fw.

51 Art. 371 lid 1 Fw.

52 Art. 371 lid 2 Fw.

53 Art. 371 lid 3 Fw.

54 Art. 371 lid 8 Fw. Deze informatie- en medewerkingsplicht van de schuldenaar sluit aan bij de plicht van de failliet zoals vastgelegd in art. 105 en 105a Fw, zie: MvT, p. 47.

55 Zie art. 42a, 54 lid 3, 376 en 379 Fw

56 Zie ook MvT, p. 38.

57 Zie voor waarderingsvragen bij pre-insolventieakkoorden, hoofdstuk 5 van S.W. van den Berg, *Waarderingsvragen in het ondernemings- en insolventierecht*, Deventer: Kluwer 2019. Zie voor waarderingsvraagstukken ten aanzien van de WHOA ook de bijdrage in deze editie van *FIP* van T.P. de Jong, 'Waarderen met de WHOA', *FIP* 2019/214.

58 Art. 370 lid 2 Fw. Vgl. art. 160 Fw.

aan de schuldeiser voldoen. Zo wordt voorkomen dat de schuldenaar alsnog voor de oorspronkelijke schuld wordt aangesproken. Als de schuldeiser door de combinatie van betaling onder het akkoord en betaling van de derde een hogere waarde zou ontvangen dan de nominale waarde van zijn vordering, dan gaat het meerdere van rechtswege over op de derde.⁵⁹ De WHOA voorziet ook in de mogelijkheid om de verplichtingen uit hoofde van groepsgaranties voor meerdere groepsvennootschappen in één akkoordprocedure te herstructureren.⁶⁰

De WHOA bevat vooral formele vereisten waaraan het akkoord dient te voldoen. Zo dient het akkoord alle informatie te bevatten die schuldeisers nodig hebben om zich een oordeel te kunnen vormen over het akkoord.⁶¹ Daaronder hoort de waarde die naar verwachting gerealiseerd kan worden in faillissement en de financiële gevolgen van het akkoord voor iedere klasse van schuldeisers en aandeelhouders. Om voor homologatie in aanmerking te komen, dient de aanbieder bij het opstellen van het akkoord ook rekening te houden met de homologatiecriteria.⁶²

5. Stemming

Klassenvorming

De schuldenaar legt het akkoord minstens acht dagen vóór stemming voor aan de stemgerechtigde schuldeisers of aandeelhouders.⁶³ Hierbij stemmen de schuldeisers in klassen over het akkoord.⁶⁴ Schuldeisers moeten in een verschillende klasse worden ingedeeld, als zij zodanige verschillende rechten zouden hebben in faillissement of krijgen op basis van het akkoord, dat zij niet in een vergelijkbare positie verkeren.⁶⁵ Schuldeisers met een verschillende rang dienen in ieder geval in verschillende klassen ingedeeld te worden. Zo moeten aparte klassen worden gemaakt voor preferente schuldeisers, schuldeisers met een eigendomsvoorbehoud, schuldeisers met een retentierecht en concurrente schuldeisers.⁶⁶ De schuldenaar kan ervoor kiezen om binnen deze categorieën een nadere onderverdeling te maken. De rechter zal een akkoord niet homologeren als wordt afgeweken van de wettelijke rangorde en de klasse daar niet mee instemt of voor de afwijking geen rechtvaardiging bestaat.⁶⁷

Een klassenindeling is noodzakelijk, omdat de stemuitslag anders weinig betekenis zou hebben. Zonder klassenindeling zou een meerderheid die een hogere waarde onder het akkoord ontvangt, een minderheid weg kunnen stemmen. Ook zou een kleine groep preferente schuldeisers wegge-

stemd kunnen worden door een grotere groep concurrenten.

De stemming

De aanbieder van het akkoord bepaalt zelf de stemprocedure.⁶⁸ De stemming kan schriftelijk plaatsvinden of in een vergadering (al dan niet met behulp van elektronische communicatiemiddelen).⁶⁹ Stemgerechtigd zijn alleen de klassen van schuldeisers en aandeelhouders wiens rechten door het akkoord worden gewijzigd.⁷⁰

Een klasse heeft voor het akkoord gestemd als dit wordt aangenomen door schuldeisers die minstens twee derde van de totale waarde van de vorderingen van de stemmende schuldeisers in die klasse vertegenwoordigen.⁷¹ Voor aandeelhouders geldt dezelfde drempel, maar wordt uitgegaan van het geplaatst kapitaal.⁷² Irrelevant is of een meerderheid in aantal van de schuldeisers binnen een klasse voor het akkoord stemt. Met stemgerechtigde schuldeisers die ervoor kiezen om niet te stemmen, wordt geen rekening gehouden.

De aanbieder van het akkoord stelt binnen zeven dagen na de stemming hiervan een verslag op.⁷³ Mede aan de hand van dit verslag kunnen de stemgerechtigden bepalen of zij bezwaar wensen te maken tegen homologatie van het akkoord.

6. Homologatie

Om ervoor te zorgen dat ook tegenstemmende schuldeisers gebonden zijn aan het akkoord, kan de schuldenaar de rechtbank verzoeken om het akkoord te homologeren. Hiervoor is wel vereist dat in ieder geval één klasse van schuldeisers met het akkoord heeft ingestemd. Door het akkoord goed te keuren, bindt de rechter schuldeisers tegen hun wil aan dit akkoord.⁷⁴ De rechten van de schuldeisers tot wie het akkoord zich richt, worden daarmee ingeperkt.

De rechtbank houdt een homologatiezitting binnen acht en hoogstens veertien dagen na indiening van het homologatieverzoek en indiening van het stemverslag.⁷⁵ Om te verzekeren dat de schuldeisers op de hoogte zijn van de homologatiezitting bepaalt de rechtbank bij beschikking wanneer deze zitting plaatsvindt.⁷⁶ De schuldenaar geeft de stemgerechtigde schuldeisers onverwijld kennis van deze

59 Art. 370 lid 2 Fw.

60 Hiervoor moet zijn voldaan aan de vereisten uit art. 372 lid 1 Fw.

61 Art. 375 Fw.

62 Art. 384 Fw.

63 Art. 381 lid 1 Fw.

64 Art. 381 lid 6 Fw.

65 Art. 374 Fw.

66 Art. 374 Fw, zie ook MvT, p. 13.

67 Zie art. 384 Fw lid 4.

68 Art. 375 lid 1 sub k Fw.

69 Art. 381 lid 6 Fw.

70 Art. 381 lid 3 Fw. Hierbij is de economische gerechtigdheid tot de vorderingen of aandelen van belang. Degene die het economisch belang van een vordering of aandeel heeft, kan in de gelegenheid worden gesteld om te stemmen in plaats van de juridisch eigenaar, zie art. 381 lid 4 en 5 Fw.

71 Art. 381 lid 7 Fw.

72 Art. 381 lid 8 Fw.

73 Art. 382 Fw.

74 Art. 385 Fw.

75 Art. 384 lid 6 Fw.

76 Art. 384 lid 4 Fw.

beschikking.⁷⁷ Tot aan de dag van de zitting, kunnen de stemgerechtigde schuldeisers bij de rechtbank een verzoek indienen tot afwijzing van het homologatieverzoek.⁷⁸

Voordat hij het akkoord verbindend verklaard, toetst de rechter aan de afwijzingsgronden (ook wel homologatiecriteria genoemd) uit art. 384 Fw. De memorie van toelichting maakt een verdeling tussen algemene en aanvullende afwijzingsgronden.⁷⁹ De algemene afwijzingsgronden uit art. 384 lid 2 Fw zijn vooral bedoeld om een zuivere besluitvorming te borgen. Deze bestaan onder meer uit een toets of sprake is van een pre-insolventiesituatie, of voldaan is aan de formele vereisten, zoals de wettelijke termijnen en informatieverplichtingen, of sprake is van misbruik, of het akkoord daadwerkelijk nagekomen kan worden door de schuldenaar⁸⁰ en of er andere redenen zijn om niet tot homologatie over te gaan. De rechter toetst ambtshalve aan de algemene afwijzingsgronden.⁸¹

Het gehomologeerde akkoord is verbindend voor de schuldenaar en alle stemgerechtigde schuldeisers en aandeelhouders, ook als deze niet daadwerkelijk hun stem hebben uitgebracht

Op de aanvullende afwijzingsgronden moeten schuldeisers zelf een beroep doen. Dit is alleen mogelijk als zij tegen het akkoord hebben gestemd. Om de procedure zo spoedig mogelijk te laten verlopen en te voorkomen dat de schuldenaar in een laat stadium van de procedure wordt geconfronteerd met een voor hem onbekende afwijzingsgrond, dienen de schuldeisers binnen bekwame tijd na ontdekking van het bestaan van een afwijzingsgrond daartegen te protesteren.⁸² Doen zij dat niet, dan kunnen zij geen beroep meer doen op deze afwijzingsgrond.

Tegenstemmende schuldeisers of schuldeisers die niet tot stemming zijn toegelaten, kunnen met een beroep op de eerste aanvullende afwijzingsgrond de rechtbank ten onrechte verzoeken het akkoord af te wijzen omdat zij onder het akkoord slechter af zouden zijn dan in faillissement.⁸³ Er bestaat in dat geval geen rechtvaardiging om de rechten van deze schuldeisers te wijzigen of verminderen.

Als één of meerdere klassen tegen het akkoord hebben gestemd, kunnen de schuldeisers uit deze klasse een beroep doen op de aanvullende afwijzingsgronden uit art. 384

lid 4 Fw. Zij kunnen de rechter ten eerste verzoeken om het akkoord niet te homologeren als de tegenstemmende klasse onder het akkoord minder ontvangt dan waar deze op basis van de wettelijke en contractuele rangregeling recht op heeft (de zogenaamde *absolute priority rule*). Ten tweede kunnen tegenstemmende schuldeisers die in faillissement een uitkering zouden ontvangen, niet gedwongen worden om genoeg te nemen met een uitkering anders dan in geld.⁸⁴ Iedere schuldeiser heeft onder het akkoord recht op een uitkering in geld ter grootte van het bedrag dat hij in faillissement zou ontvangen in een tegenstemmende klasse. Als een gehele tegenstemmende klasse wordt gebonden aan het akkoord, wordt wel gesproken van *cram down*.⁸⁵

Het gehomologeerde akkoord is verbindend voor de schuldenaar en alle stemgerechtigde schuldeisers en aandeelhouders, ook als deze niet daadwerkelijk hun stem hebben uitgebracht.⁸⁶ Het vonnis van homologatie levert voor de niet door de schuldenaar betwiste vorderingen een voor tenuitvoerlegging vatbare titel op.⁸⁷ Tegen het vonnis staat geen hoger beroep of cassatie open.⁸⁸

Indien de rechtbank het akkoord niet homologeert, heeft dit akkoord geen gevolgen, ook niet voor schuldeisers die voor het akkoord hebben gestemd. De afwijzing van een door de schuldenaar aangeboden akkoord, brengt mee dat de schuldenaar gedurende drie jaar geen WHOA-akkoord mag aanbieden.⁸⁹

7. Vooruitlopende beslissingen

Om een snelle en efficiënte procedure te waarborgen is de betrokkenheid van de rechter beperkt. Bij de hierboven beschreven procedure op hoofdlijnen kan het zelfs zo zijn dat de rechter pas bij het homologatieverzoek voor het eerst betrokken hoeft te worden in de procedure. Dit heeft als nadeel dat ook pas in een laat stadium van de procedure een oordeel van de rechter kan worden verkregen over bijvoorbeeld de gehanteerde waardering, de klassenindeling of het al dan niet voldoen aan de homologatiecriteria. De regering heeft daarom in het wetsvoorstel de mogelijkheid voor de schuldenaar en de herstructureringsdeskundige toegevoegd om vóór de stemming over het akkoord een uitspraak van de rechter te verzoeken.⁹⁰ Deze mogelijkheid staat alleen open voor de schuldenaar of herstructureringsdeskundige om te voorkomen dat schuldeisers een dergelijk verzoek gebruiken om de procedure te rekken.⁹¹

77 Art. 384 lid 5 Fw.

78 Art. 384 lid 8 Fw.

79 MvT, p. 17.

80 De *feasability test*.

81 MvT, p. 18. De algemene afwijzingsgronden mogen ook door een schuldeiser onder de aandacht van de rechter worden gebracht.

82 Art. 383 lid 8 Fw, zie ook: MvT, p. 17-18.

83 Art. 384 lid 3 Fw. Dit is de *'best interest of creditors'-test*. De MvT spreekt van een *'aanmerkelijk slechtere positie dan in faillissement'*.

84 Art. 384 lid 4 sub b Fw.

85 In de Herstructureringsrichtlijn wordt voor deze situatie de tongbrekende term *'cross-class cram down'* gebruikt. De term *'cram down'* wordt daar gereserveerd voor het binden van tegenstemmende schuldeisers binnen een klasse. Zie art. 2 onder 7 en 8.

86 Art. 385 Fw.

87 Art. 386 Fw.

88 Art. 369 lid 10 Fw.

89 Hetzelfde geldt overigens als het door de schuldenaar aangeboden akkoord wordt afgewezen door alle betrokken klassen.

90 Art. 378 Fw.

91 MvT, p. 21.

8. Flankerende voorzieningen

De WHOA voorziet in een aantal ondersteunende maatregelen die de slagingskans van het akkoord vergroten.⁹² Zo kan de schuldenaar de rechtbank verzoeken om na opening van de akkoordprocedure een afkoelingsperiode af te kondigen voor een periode van maximaal acht maanden.⁹³ Tijdens de afkoelingsperiode kunnen schuldeisers zich niet verhalen op goederen van de schuldenaar, kunnen beslagen worden opgeheven en worden verzoeken tot verlening van surseance of faillietverklaring geschorst. Door afkondiging van de afkoelingsperiode kunnen wederpartijen van de schuldenaar hem ook niet langer een eerder verzuim in de nakoming van een overeenkomst tegenwerpen. Deze wederpartijen mogen de overeenkomst bijvoorbeeld niet ontbinden of hun eigen verplichtingen opschorten, zolang de schuldenaar maar voldoende zekerheid stelt voor nakoming van verplichtingen die tijdens de afkoelingsperiode ontstaan.⁹⁴ Voor de 'oude' verplichtingen hoeft geen zekerheid te worden gesteld. Deze kunnen worden gewijzigd in het akkoord.

Ook houdt de schuldenaar na afkondiging van de afkoelingsperiode de bevoegdheden tot gebruik, verbruik of vervoer van goederen en inning van vorderingen die hij eerder had in het kader van zijn normale bedrijfsvoering.⁹⁵ Op deze manier wordt voorkomen dat schuldeisers ten behoeve van wie deze goederen bezwaard zijn, het akkoord op oneigenlijke gronden kunnen frustreren. De schuldenaar dient de belangen van deze schuldeisers wel te waarborgen, bijvoorbeeld door vervangende zekerheid te bieden.⁹⁶

De WHOA voorziet tevens in de mogelijkheid voor de schuldenaar om een voor hem belastende overeenkomst eenzijdig op te zeggen.⁹⁷ De schuldenaar dient eerst een voorstel te doen aan zijn wederpartij tot wijziging of beëindiging van de overeenkomst. Indien de wederpartij niet akkoord gaat, kan de schuldenaar de rechtbank verzoeken om toestemming om de overeenkomst eenzijdig op te zeggen. Deze opzegging heeft effect vanaf het moment dat de rechter het akkoord homologeert.⁹⁸ De wederpartij heeft recht op schadevergoeding vanwege beëindiging van de overeenkomst. Het akkoord kan echter voorzien in een wijziging van het toekomstige recht op schadevergoeding.⁹⁹ Op die manier wordt voorkomen dat de schuldenaar alsnog

ten onder gaat aan de toekomstige verplichting om schadevergoeding te betalen.

De WHOA houdt ook rekening met de veel voorkomende bepaling in overeenkomsten dat de overeenkomst automatisch eindigt bij insolventie. Dergelijke *ipso facto*-clausules kunnen geen ontbindingsgrond opleveren voor zover zij zien op de WHOA.¹⁰⁰ In het algemeen kunnen gebeurtenissen en handelingen die noodzakelijk zijn voor de akkoordprocedure geen grond opleveren voor de wijziging van verbintenissen of verplichtingen jegens de schuldenaar. Een wederpartij zal zich ook niet kunnen beroepen op opschorting vanwege dergelijke gebeurtenissen en handelingen.

De WHOA voorziet in een aantal ondersteunende maatregelen die de slagingskans van het akkoord vergroten

Een andere ondersteunende maatregel faciliteert het aantrekken van nieuwe financieringen ten behoeve van het akkoord. Financiers zullen in een pre-insolventiesituatie alleen bereid zijn financiering te verstrekken als daar zekerheden tegenover staan. Indien de schuldenaar alsnog failliet gaat, bestaat het risico dat de curator deze zekerheden zal proberen aan te tasten met een beroep op de *actio pauliana*. De WHOA bepaalt dat deze zekerstellingen, of andere rechtshandelingen ten behoeve van het akkoord, niet kunnen worden vernietigd als de rechter voor het verrichten van die rechtshandelingen een machtiging heeft afgegeven.¹⁰¹ De schuldenaar kan tijdens de akkoordprocedure de rechter verzoeken deze machtiging te verstrekken.

9. Uitzonderingen mkb

De WHOA geeft schuldenaren die tot het mkb behoren een bijzondere positie. Een op verzoek van de schuldeisers aangewezen herstructureringsdeskundige heeft de instemming van deze mkb-onderneming nodig om het akkoord te kunnen voorleggen of om een homologatieverzoek in te dienen.¹⁰² Dit maakt het voor schuldeisers van een mkb-onderneming moeilijker om de akkoordprocedure met succes te doorlopen. Wel bevat de WHOA de bepaling dat de aandeelhouders van een mkb-onderneming het bestuur niet op onredelijke wijze mogen belemmeren om instemming te verlenen. De herstructureringsdeskundige kan de rechtbank verzoeken om hierover een uitspraak te doen.¹⁰³

De mkb-uitzondering heeft een ruime reikwijdte, vanwege de ruime definitie van mkb die in de WHOA wordt gehanteerd.¹⁰⁴ Ondernemingen, of de groep waartoe zij behoren,

92 Zie hierover uitgebreid: F.M.J. Verstijlen, 'Flankerende voorzieningen in de Wet homologatie onderhands akkoord ter voorkoming van faillissement', in: *Preadvies van de Vereniging 'Handelsrecht' 2017: Het dwangakkoord buiten faillissement*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2017.

93 Art. 376 Fw. De afkoelingsperiode geldt aanvankelijk voor een periode van vier maanden, maar kan door de rechtbank met nogmaals vier maanden worden verlengd.

94 Art. 373 lid 4 Fw.

95 Art. 377 lid 1 Fw.

96 Art. 377 lid 2 Fw.

97 Art. 373 Fw.

98 Art. 373 lid 1 Fw.

99 Art. 373 lid 2 Fw.

100 Art. 373 lid 3 Fw.

101 Art. 42a Fw.

102 Art. 381 lid 2 Fw en art. 383 lid 2 Fw.

103 Art. 378 lid 1 sub g Fw.

104 De definitie sluit aan bij de Herstructureringsrichtlijn en aanbevelingen van de Europese Commissie. Zie ook: MvT, p. 69.

vallen onder het mkb als bij hen minder dan 250 personen werkzaam zijn en de jaaromzet in het voorgaande boekjaar € 50 miljoen bedroeg of het balanstotaal in het vorige boekjaar de € 43 miljoen niet overschreed.¹⁰⁵ Uit de Herstructureringsrichtlijn blijkt dat 99% van alle ondernemingen in Europa tot deze groep behoren.¹⁰⁶

10. Internationale aspecten

De regering heeft ook ten aanzien van de internationale aspecten van de WHOA gekozen voor een flexibele regeling. Onder de WHOA kan een schuldenaar of herstructureringsdeskundige kiezen om het akkoord aan te bieden in een besloten of openbare procedure. Deze keuze bepaalt of de akkoordprocedure onder de Europese Insolventieverordening (IVO)¹⁰⁷ valt of niet,¹⁰⁸ aangezien alleen openbare procedures onder de reikwijdte van de IVO vallen.¹⁰⁹

Openbaar: IVO

Bij de openbare procedure heeft de Nederlandse rechter rechtsmacht als het centrum van voornaamste belangen van de schuldenaar in Nederland ligt.¹¹⁰ De opening van de akkoordprocedure en de gevolgen daarvan, waaronder een eventueel moratorium, worden automatisch erkend in alle landen van de Europese Unie (EU) met uitzondering van Denemarken.¹¹¹

Toepassing van de IVO kan ook nadelig zijn.¹¹² Zo heeft de Nederlandse rechter onder de IVO minder mogelijkheden om bevoegdheid aan te nemen dan onder het Nederlands IPR (zie hieronder).¹¹³ Verder belemmert art. 8 van de IVO de werking van het akkoord en een eventuele afkoelingsperiode tegenover schuldeisers met een zekerheidsrecht op

zaken van de schuldenaar buiten Nederland door te bepalen dat de insolventieprocedure geen effect heeft op die zekerheidsrechten. De opening van een secundaire procedure in een andere lidstaat brengt mee dat de goederen in die lidstaat lastig in het akkoord kunnen worden betrokken.¹¹⁴ Tot slot wordt het lastig om (huur)overeenkomsten met betrekking tot buitenlandse onroerende goederen te wijzigen.¹¹⁵

Besloten: nationaal IPR

Bij de besloten procedure moet de Nederlandse rechter zijn rechtsmacht baseren op art. 3 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv).¹¹⁶ Dit artikel geeft de bevoegdheidsregels voor verzoekschriften en geeft de rechter veel ruimte om bevoegdheid aan te nemen. Art. 3 Rv bepaalt onder meer dat de Nederlandse rechter rechtsmacht heeft als de verzoeker of één van de belanghebbenden bij het verzoekschrift zijn woonplaats of gewone verblijfplaats in Nederland heeft. De rechter kan bovendien rechtsmacht aannemen als de zaak anderszins voldoende met de rechts sfeer van Nederland verbonden is. De regering heeft voor dit laatste criterium in de memorie van toelichting enkele omstandigheden opgesomd die ieder voor zich voldoende verband met de Nederlandse rechtssfeer opleveren:¹¹⁷

- De schuldenaar heeft zijn centrum van voornaamste belangen of een vestiging in Nederland.
- De schuldenaar heeft substantiële activa in Nederland.
- Een (substantieel) deel van de door middel van het akkoord te herstructureren schulden vloeit voort uit verbintenissen die zijn onderworpen aan het Nederlands recht of waarbij een forumkeuze is gemaakt voor de Nederlandse rechter.
- Een (substantieel) deel van de groep waarvan de schuldenaar deel uitmaakt, bestaat uit in Nederland gevestigde vennootschappen.
- De schuldenaar is aansprakelijk voor schulden van een andere schuldenaar ten aanzien waarvan de Nederlandse rechter rechtsmacht heeft.

Een besloten akkoord komt niet voor automatische erkenning binnen de EU in aanmerking.¹¹⁸ Erkenning van het akkoord is daarom afhankelijk van het commune internationaal privaatrecht van het land waarin erkenning wordt verzocht.

¹⁰⁵ Art. 381 lid 2 sub b Fw en art. 383 lid 2 sub b Fw.

¹⁰⁶ Overweging 17 van de Herstructureringsrichtlijn.

¹⁰⁷ Verordening 2015/848 van 20 mei 2015 betreffende insolventieprocedures (herschikking), *PbEU* L141/19.

¹⁰⁸ Zie art. 369 lid 7 Fw.

¹⁰⁹ Art. 1 lid 1 IVO. Zie ook overweging 12 van de IVO.

Voordat de openbare akkoordprocedure van de WHOA daadwerkelijk binnen de reikwijdte van de IVO valt, dient deze eerst op Annex A bij de IVO geplaatst te worden. De regering heeft al aangegeven deze procedure aan te zullen melden bij de Europese Commissie met het verzoek deze op de annex te plaatsen (MvT, p. 7).

¹¹⁰ Art. 3 IVO. Indien het centrum van voornaamste belangen van de schuldenaar buiten de Europese Unie of in Denemarken ligt, wordt de bevoegdheid van de Nederlandse rechter bepaald aan de hand van art. 3 Rv.

¹¹¹ Art. 19 en 20 IVO. Denemarken heeft ervoor gekozen om niet deel te nemen aan de IVO, waardoor deze voor haar geen gevolgen heeft. Zie overweging 88 IVO.

¹¹² Zie uitgebreid over deze problematiek: P.M. Veder & J.J. van Hees, 'Internationale aspecten van het dwangakkoord ter voorkoming van faillissement', in: *Preadvies van de Vereniging 'Handelsrecht' 2017: Het dwangakkoord buiten faillissement*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2017, p. 190-193 en p. 199-203.

¹¹³ Onder de IVO dient de schuldenaar, maar ook iedere derde of groepsvennootschap, zijn centrum van voornaamste belangen in Nederland te hebben. Zie overweging 53 van de IVO en HvJ EU 15 december 2011, C-191/10, *NJ* 2012/258 m.nt. M.V. Polak, «JOR» 2012/93 m.nt. P.M. Veder (*Rastelli*).

¹¹⁴ Art. 34 e.v. IVO.

¹¹⁵ Zie art. 11 IVO.

¹¹⁶ Art. 369 lid 7 sub b Fw.

¹¹⁷ MvT, p. 36.

¹¹⁸ Deze akkoordprocedure valt niet onder de IVO, terwijl deze ook niet kan worden gebracht onder de reikwijdte van Verordening (EU) 1215/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken. Zie art. 1 lid 2 sub b van die verordening, waarin 'het faillissement, akkoorden en andere soortgelijke procedures' niet van toepassing worden verklaard.

11. Conclusie

De regering heeft zich bij het opstellen van de WHOA tot doel gesteld een snelle, efficiënte en flexibele regeling op te stellen. Op papier is zij hier al in geslaagd. De praktische uitvoerbaarheid kan ook met vertrouwen tegemoet worden gezien. De wetgever heeft in het wetsvoorstel veel van de moeilijkheden waar de aanbieder van een dwangakkoord

tegenaan zou kunnen lopen onderkend en hier een voorziening voor getroffen. Door de WHOA in te richten als kaderregeling, kan ook in andere gevallen worden voorzien, zonder dat de regeling gewijzigd hoeft te worden.

Over de auteur

Mr. T.V.J. (Thomas) Bil

Advocaat bij RESOR N.V. te Amsterdam.